УДК 378 **О.Й. Карабін**

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО СТАНУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА В ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У статті розглянуто аспекти утворення інформаційного середовища та підготовки майбутніх вчителів з урахуванням сьогоднішніх вимог, соціальних перспектив, інформаційних і комунікаційних технологій. Вказано фактори їх підготовки до роботи в інформаційному середовищі.

The of aspects of informational environment formation and future teachers training according to the present requirements, social prospects, informational and communicative technologies are analyzed in the article. The factors of their work training in the informational environment are highlighted.

Входження у століття інформації вимагає підвищення рівня освіти населення, що є складним завданням, вирішення якого залежить від того, як буде сформований зміст освіти. Основними цілями системи вищої професійної освіти є підготовка фахівців і створення умов для розвитку особистості в освітньому процесі. Сьогодні вона повинна озброювати знаннями, формувати потреби в безперервному самостійному оволодінні ними, розвивати уміння і навички самоосвіти. Ведучим стає принцип: "освіта протягом усього життя". У доповіді ЮНЕСКО "Освіта для XXI століття" сформульовано чотири основні принципи сучасної освіти, згідно з якими освіта має допомогти людству навчитися жити разом, навчитися пізнавати, навчитися діяти, навчитися жити.

Удосконалення системи освіти є однією зі складових відродження інтелектуального й духовного потенціалу народу, умовою виходу вітчизняної науки, техніки та культури на світовий рівень. У проекті Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті визначено головну мету вітчизняної освіти – створення умов для особистісного розвитку, творчої самореалізації кожного громадянина, формування інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності народу. Згідно з Законом України "Про вищу освіту": "Вищі навчальні заклади повинні посилити роль науково-дослідної роботи у підготовці фахівців з вищою освітою. Слід всіляко сприяти активній участі науково-педагогічних працівників у новітніх наукових розробках, у тому числі з метою вдосконалення змісту навчання у форматі "наука – освіта – технології...", "...ефективним засобом підвищення ефективності навчального процесу є запровадження інтерактивних методів та сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологій навчання...".

Саме інформатизація, формування інформаційного середовища навчального закладу на основі інформаційних і комунікаційних технологій покликані вирішувати ці завдання.

Метою статті є висвітлення умов створення інформаційного середовища та підготовки майбутніх вчителів.

Проблема застосування інформаційних технологій в освіті в повній мірі ще не розв'язана, але багато її аспектів розглядалися педагогами, психологами, фахівцями в галузі інформаційних технологій: основоположні проблеми теорії педагогічних систем і інноваційних процесів в освіті закладено в роботах П. Я. Гальперіна, В. С. Гершунського, В. В. Давидова, М. І. Махмутова, Ю. І. Машбиця; особливості особистісно-орієнтованої освіти розглядалися в роботах Ш. А. Амонашвілі, В. В. Серікова, І. С. Якіманської; питання моделювання і технологізації освіти в працях Ю. К. Бабанського, В. П. Беспалька, Б. С. Гершунського, Н. Ф. Тализіної; фундаментальні основи в галузі психолого-педагогічних аспектів використання інформаційних технологій у навчальному процесі в школах і вищих навчальних закладах, закладені в роботах А. Г. Гейна, А. П. Ершова, М. П. Лапчик, А. А. Леонтьева, І. В. Роберт, Т. А. Ільїної, В. М. Монахова; наукові основи технології навчання з використанням нових інформаційних технологій розглядались у

роботах Н. В. Апатової, І. М. Богданова, Л. Ф. Панченко, І. М. Пустиннікової, О. Ю. Раткевич, Л. М. Романишиної.

Термін "інформаційні технології" ввів В. М. Глушков, який визначає інформаційні технології як процеси, пов'язані з опрацюванням і передаванням інформації.

У працях В. І. Грищенка поняття інформаційні технології визначається як сукупність принципово нових засобів і методів обробки даних, які являють собою цілісні технологічні системи, що забезпечують створення, розподіл і використання інформації.

І. В. Соколова під інформаційними технологіями навчання майбутніх фахівців розуміє "систему загально-дидактичних, психологічних, технологічних процедур взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу у вищій школі з урахуванням технічних і людських ресурсів, які спрямовані на формування інформаційної компетенції майбутніх фахівців".

На думку М. І. Жалдака: "Під інформаційною технологією розуміється сукупність методів і технічних засобів збору, організації, збереження, опрацювання, передачі й подання інформації, що розширює знання людей і розвиває їх можливості у процесі керування технічними та соціальними процесами".

На основі поданих формулювань, вважаємо, що нові інформаційні технології – це технології, що включають принципово нові методи і засоби одержання та обробки інформації, які відповідають запитам навчально-виховного процесу на сучасному етапі розвитку освіти.

Інформаційні технології визначаються як педагогічний інструмент, що забезпечує ефективність взаємодії керівництва процесом навчання і самим процесом навчання.

Впровадження інформаційних технологій у процес інформативної підготовки майбутніх вчителів, використання засобів опрацювання інформації у всі сфери навчального процесу, створення загальнодоступних інформаційних ресурсів приводять до утворення якісно нового "інформаційного середовища".

Вперше концепцію інформаційного середовища було запропоновано доктором філософських наук Ю. А. Шрейдером, який розглядав інформаційне середовище не тільки як провідник інформації, а як активний фактор, що діє на його учасників.

Саме поняття інформаційного середовища ще недостатньо визначене у методичній та педагогічній літературі.

Під інформаційним середовищем окремі дослідники розуміють:

- систему засобів спілкування з людськими знаннями, яка слугує для зберігання, структурування й подання, передавання, опрацювання і збагачення даними, що становить зміст накопиченого знання [2];
- відомості про предметну галузь, не зафіксовану явно в інформаційній системі, але застосовувану користувачами [10: 75];
- сукупність технічних та програмних засобів збереження, опрацювання та передачі даних та повідомлень, а також політичні, економічні та культурні умови реалізації процесів інформатизації [5].

У подальшому інформаційне середовище розглядали в таких аспектах:

- інформаційне середовище як діяльність – людина стає учасником комунікаційного процесу, в центрі ставиться її здібність представити особисте знання в тій формі, в якій воно може бути передано, і опрацювавши інформацію, знову перетворити його в своє особисте знання [6: 12; 9: 325];
- інформаційне середовище як система історично створених форм комунікації [1: 134; 3: 29];
- інформаційне середовище як інформаційна інфраструктура, створена суспільством для здійснення комунікаційної діяльності в масштабах, які відповідають рівню розвитку суспільства (видавництва, бібліотеки, інформаційні центри, банки даних, засоби масової інформації і т.д.) [7: 43; 8: 18].

У формуванні інформаційного середовища навчальної діяльності беруть участь:

- викладач – розробляє зміст програми курсу, здійснює вибір навчальної літератури, визначає методи викладання, стиль спілкування і т.д.;
- викладацький колектив навчального закладу – встановлює загальні вимоги до процесу навчання, зберігає традиції даного навчального закладу, вдосконалює форму взаємовідносин між викладацьким і студентським колективами і т.д.;
- держава як суспільний інститут – визначає матеріальне забезпечення освіти в цілому, встановлює соціальне замовлення на формування тієї чи іншої системи знань і поглядів [4].

Важливим для майбутнього вчителя є отримання системного, взаємопов'язаного уявлення між дисциплінами в навчальному процесі, що в ідеалі повинне забезпечуватися єдиним підходом до викладання, але практично є мало реальним. Розв'язок даної проблеми можливий в умовах інформаційного середовища – завдяки особливостям роботи з інформацією, системоутворюючому призначенню інформаційних технологій, з метою вироблення єдиного підходу до формування майбутнім вчителем сукупності індивідуальних освітніх середовищ і систематизації знань які вивчаються.

Інформаційне середовище повинне формуватися в процесі навчання і бути освітньо-інтелектуально-науковим. На думку К. К. Коліна, проблема формування такого середовища повинна розглядатися не тільки як стратегічна і практична задача, але і як фундаментальна наукова проблема, обумовлена як використанням нових можливостей засобів інформатики і інформаційних технологій для підвищення ефективності системи освіти, так і формуванням нового змісту самого освітнього процесу.

На утворення інформаційного середовища у системі підготовки майбутніх учителів впливають такі фактори:

1. Усвідомлення фундаментальної ролі інформації в суспільному, освітньому розвитку майбутнього вчителя, перехід інформаційних ресурсів в категорію стратегічних ресурсів розвитку особистості, можливість вирішення важливих освітніх питань на основі використання інформаційних знань, які повинні знайти відображення у формуванні інформаційного світогляду майбутнього вчителя, який надає велику значущість інформаційних змін і здатний ефективно використовувати нагромаджені інформаційні ресурси в якісно новому інформаційному середовищі.

2. Різко збільшуються обсяги інформації, яку необхідно сприймати і переробляти майбутньому вчителю як у процесі професійної діяльності, так і в повсякденному житті. Інформація стає реальною продуктивною силою, від її кількості та якості, розуміння властивостей інформації та інформаційних ресурсів, закономірностей розповсюдження і способу доступу до неї, залежить результат багатьох навчально-освітніх процесів.

3. Інформаційні технології стають невід'ємною складовою процесу одержання, обробки інформації, які відповідають запитам в системі підготовки майбутніх вчителів.

На основі поданих формулювань, вважаємо, що інформаційна система – це відкрита система інформаційно-комунікаційних та традиційних засобів, яка акумулює інтелектуальні, культурні, програмно-методичні, організаційні і технічні ресурси, які спрямовані на організацію навчальної діяльності і формування нового змісту самого освітнього процесу.

Отже, основою для розвитку освітньої системи на сучасному стані є високоякісне і високотехнологічне інформаційне середовище, яке закінчує історичний ряд форм організації освіти на інтегративній основі. Це означає, що перед кожним вищим навчальним закладом стоїть складна і багатофакторна задача – створення інформаційного середовища, яке ввібрало в себе все те найкраще, що було нагромаджено інноваційною педагогікою, та підготовки майбутніх учителів із урахуванням сьогоднішніх вимог, соціальних перспектив, інформаційних і комунікаційних технологій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Башмаков М. И. Понятие информационной среды процесса обучения / М. И. Башмаков, С. И. Позняков, Н. А. Резник // Школьные технологии. – 2000. – №2. – С. 153-182.

2. Башмаков М.И., Поздняков С. Н., Резник Н. А. Процесс обучения в информационной среде// Школьные технологии. – 2000. – № 6. – С. 133–159.
3. Ваграменко Я.А., Грачев Б.М., Пронина Л.М. Информационная електронная среда для народного образования //Педагогика. – 1994. – № 3. – С. 28–32.
4. Васильева В.Н., Стафеев С.К., Сухорукова М.В. Концепция посторения естественнонаучного образовательного портала // Всероссийская научно-методическая конференция Телематика'2002. – Санкт-Петербург, 2002. – http://tm.ifmo.ru/db/doc/get_thes.php?id=238.
5. Глоссарий по информационному обществу. – http://www.iis.ru/glosary/infenviroment.ru.html
6. Оспенникова Е. В. Информационно-образовательная середа и методы обучения //Педагогическая информатика. – 202. –№4. – С.12–15.
7. Поляков А. Информационно-образовательная середа открытого образования //Народное образование. – 200. –№ 8. – С. 43–45.
8. Путилов Г. П. Концепція построения информационно-образовательной среды технического вуза. М.: МГИЭМ, 1999. – 28 с.
9. Русский портал открытого образования: обучение, опыт, организация /Отв. ред В. И. Солдаткин. – М.: МГИУ, 2003. – 508 с.
10. Толковый словарь по основам информационной деятельности / Под ред. д. эк. н., проф. Н. Н. Ермошенко. – К., 1996. – 252 с.